

ISSN 2080-1807

TORUŃSKIE STUDIA BIBLIOLOGICZNE
2020, nr 1 (24)

Izabela Bryja*

Uniwersytet Wrocławski

e-mail: izabela.bryja@uwr.edu.pl

Recepcja wydawnicza. Przyczynek do badań

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TSB.2020.003>

STRESZCZENIE: Artykuł stanowi próbę scalenia obszaru badań nad recepcją z perspektywy nauki o książce. W pierwszej części analizy zjawiska odbioru przedstawione zostały wyimki bibliologicznych, filozoficznych, socjologiczno- i teoretycznoliterackich teorii na temat recepcji oraz wartościowania książki. Na ich podstawie sformułowana została definicja recepcji wydawniczej, która wyrasta z uprzednich ujęć. Recepcja została opisana jako specjalistyczne i węższe ujęcie zagadnień odbioru, wartościowania i interpretacji książki w perspektywie jej obecności na badanym rynku wydawniczym. W artykule została zaproponowana także metodologia badań nad recepcją wydawniczą, na którą składają się następujące zadania: wieloaspektowa analiza zestawień statystycznych na temat badanego rynku wydawniczego w kontekście obecności danego autora na tym rynku; wielopłaszczyznowa refleksja nad ukształtowaniem dzieła (edytorskim, translatorskim, estetycznym); obserwacja działań wydawców, które mają na celu uformowanie recepcji danego pisarza; uwzględnienie czynników kulturowych, ekonomicznych, politycznych i społecznych wpływających na odbiór danego utworu oraz prognoza kierunków rozwojowych recepcji wydawniczej autora na podstawie zgromadzonych danych.

SŁOWA KLUCZOWE: recepcja wydawnicza, odbiór, bibliologia, rynek wydawniczy.

---

* Uczestniczka studiów doktoranckich w Kolegium Doktorskim Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego.

Wprowadzenie**

Pojęcie recepcji jest jednym z centralnych zagadnień związanych z odbiorem książki i często staje się przedmiotem definicji z różnych perspektyw badawczych. Teoria nie dokonała jeszcze scalenia pola naukowego¹, co prowokuje powstawanie nowych koncepcji poznawczych na gruncie różnych nauk: literaturoznawstwa, teorii komunikacji, bibliologii, hermeneutyki i antropologii kulturowej. Stąd wyróżnia się wiele pojęć powiązanych z recepcją książki – na gruncie nauk socjologiczno-literackich definiuje się recepcję czytelniczną i krytyczno-literacką, czyli rozróżnia się dwa rodzaje odbioru dzieła literackiego ze względu na odbiorcę. Po stronie recepcji czytelnicznej analizuje się dane statystyczne na temat czytelnictwa, uwzględniając perspektywę tzw. zwykłego odbiorcy literatury, który nie ma uprzedniego przygotowania merytorycznego z zakresu teorii procesów historyczno-literackich, semiotycznych itd. Recepcja krytyczno-literacka konstruowana jest natomiast przez badaczy literatury, którzy – ze względu na autorytet i posiadaną wiedzę – stoją po stronie sprofesjonalizowanej lektury utworu literackiego. Zasygnalizowana w tytule artykułu próba zdefiniowania recepcji wydawniczej wynika z potrzeby zakreślenia znaczenia samego terminu oraz wskazania metod badawczych, które pozwalają podjąć tego rodzaju namysł nad odbiorem książki. Podstawowymi zadaniami niniejszego szkicu jest więc refleksja dwojakiego rodzaju: po pierwsze ukazane zostają silne związki dotychczasowych ustaleń na temat recepcji na gruncie literaturoznawstwa z płaszczyzną nauk bibliologicznych, po drugie – z praktyki badań nad recepcją wydawniczą konkretnych autorów bądź gatunków literackich wyodrębniono powtarzające się tematy podlegające omówieniu. Z owego zestawienia wyłania się spójny zespół narzędzi badawczych, który można – dla odróżnienia od rozmaitych form naukowej refleksji nad odbiorem *sensu largo* – określić jako recepcję wydawniczą.

** Niniejszy artykuł nie powstałby bez inspirujących rozmów i wskazówek udzielonych mi przez dr Agnieszkę Łusznak w ramach seminaryjnych spotkań i pracy nad ujęciem twórczości Margaret Atwood w zakresie recepcji wydawniczej.

¹ A. Skrendo, *Recepcja literatury: przedmiot, zakresy, cele badań. Komentarz do tytułu i postscriptum*, „Teksty Drugie” 2001, nr 5, s. 87.

Podstawę dla definicji recepcji wydawniczej stanowi dla mnie teoria odbioru i wartościowania utworu literackiego zarysowana w drugim tomie *Encyklopedii książki* pod redakcją Anny Żbikowskiej-Migoń i Marty Skalskiej-Zlat. Irena Socha w następujący sposób opisuje procesy związane z odbiorem tekstu:

Odbiór książki jako integralnej struktury piśmienniczo-wydawniczej (tekstowej i edytorskiej) przez czytelnika to aktualizujące się w trakcie lektury recepcyjne procesy psychiczne (wrażenia, spostrzeżenia, wyobrażenia, zapamiętywanie, waloryzowanie) natury poznawczej, aksjologicznej, emocjonalnej i wolicjonalnej, a także towarzyszące lekturze doznania somatyczne, warunkowane czynnikami zewnętrznymi (kulturową, społeczną i przestrzenną sytuacją lektury), jak i wewnętrznymi (potrzebami, gustem, systemem wartości oraz kompetencjami odbiorcy)².

Badaczka zwraca uwagę na podwójny charakter procesów poznawczych, zachodzących równocześnie w trakcie każdego aktu lektury – psychicznych oraz somatycznych. Wśród procesów psychicznych wymienia operacje umysłowe, które czytelnik może wykonywać świadomie, jednakże większość z nich odbywa się jako nieuświadomione procesy poznawcze. Wśród niewolicjonalnych mechanizmów recepcji wskazać można: zapamiętywanie przez czytelnika szczegółów fabuły lub charakterystyki bohaterów, niezależne spostrzeżenia i skojarzenia, jakie przywołuje lektura, wyobrażanie sobie szczegółów fikcjonalnego świata przedstawionego, a nawet wartościowanie poznawanego dzieła i aktualizacja jego oceny w kontekście ukończonego aktu lektury. Szereg doznań cielesnych towarzyszących czytaniu I. Socha dzieli ze względu na ich źródło: na procesy wewnętrzne i zewnętrzne. Co ciekawe, wśród warunkowanych wewnątrznie doznań somatycznych wskazuje na potrzeby, gusta oraz system wartości konkretnego czytelnika, czyli elementy składające się na jego przekonania, kompetencje jako odbiorcy, wynikające z wykształcenia i poglądów bardziej niż z uwarunkowań somatycznych właśnie. Można też

---

² I. Socha, K. Korotajowa, M. Jarczykowa, *Książka. Odbiór i wartościowanie*, [w:] *Encyklopedia książki*, t. 2, pod red. A. Żbikowskiej-Migoń, M. Skalskiej-Zlat, Wrocław 2017, s. 209.

oczywiście pokusić się o uzupełnienie definicji I. Sochy o procesy odbywające się w trakcie lektury wewnątrz ciała, o których szczegółowo świadczą dokonania neurobiologii³. Efekty tych procesów dają się natomiast łatwo wskazać poprzez odniesienie do empirii – są nimi wypieki na twarzy w trakcie emocjonującej lektury, łzy wzruszenia czy dreszcze. Na całość mechanizmów zachodzących w trakcie odbioru książki składają się więc bardzo zróżnicowane, skomplikowane i jednocześnie zachodzące procesy, które ostatecznie decydują o tym, jak przebiega recepcja danego tekstu.

Bibliologiczne, teoretyczno- i socjologiczno-literackie definicje recepcji

I. Socha, uszczegóławiając definicję odbioru książki, wyróżnia trzy etapy, które zachodzą kolejno w trakcie lektury⁴ i stanowią kolejne rodzaje operacji umysłowych: percepcję, recepcję i internalizację, czyli kolejno: zrozumienie na poziomie podstawowym, lokalnym – wyrazów, zdań, mniejszych części znaczeniowych; zrozumienie na poziomie globalnym – książki jako niepodzielnej całości z bogactwem kontekstów tekstowych oraz ukształtowaniem edytorsko-plastycznym; i ostatecznie, procesy internalizacji (Janusz Dunin nazywa je interioryzacją), czyli przyswajania przez odbiorcę przekazu dzieła, co może się objawić w jego zachowaniach czy poglądach. Taki proces – uzewnętrzniania poglądów i przesłań komunikatów poznanych w trakcie czytania – Dunin określa mianem eksterioryzacji⁵. Tak szerokie ujęcie problemu odbioru książki wskazuje na dwukierunkowość procesu lektury. Czytelnik oddziałuje na

---

³ Pomocne w analizie somatycznych uwarunkowań lektury są ustalenia neurobiologii czytania. Badania pozwalają obserwować stymulację różnych obszarów ludzkiego mózgu pod wpływem czytania oraz zmiany (chwilowe i stałe), jakie mają miejsce pod wpływem lektury. Zob. np. J. Buer, *Empatia. Co potrafią lustrzane neurony*, Warszawa 2008; M. Spitzer, *Jak uczy się mózg*, tłum. M. Guzowska-Dąbrowska, Warszawa 2011; K. Wawrzyniak-Turek, *Mózg się zmienia podczas... czytania*, [online] [dostęp 25 marca 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://biotechnologia.pl/biotechnologia/artykuly/mozg-sie-zmienia-podczas-czytania,13984>; C. Grzywniak, *Podstawy neurobiologii w uczeniu się u dzieci młodszych*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” 2011, nr 64, s. 95–107.

⁴ I. Socha, K. Korotajowa, M. Jarczykowska, dz. cyt., s. 209.

⁵ J. Dunin, *Pismo zmienia świat. Czytanie, lektura, czytelnictwo*, Warszawa–Łódź 1998, s. 10.

dzieło literackie, współtworząc jego sensy poprzez interpretację zachodzącą nawet bezwolnie w trakcie aktu lektury, z drugiej strony przyswajają on sensy lektury poprzez ich internalizację.

Kluczowym zjawiskiem, które analizuje I. Socha, jest dla mnie sam moment recepcji dzieła literackiego, któremu według badaczki podlegają następujące elementy książki:

1. tekst dzieła; 2. piśmiennicze elementy eskortujące tekst: tytuł, dedykacja, motto, wstęp, posłowie, przypisy autora, tłumacza lub edytora;
3. ukształtowanie edytorskie⁶.

O ile na etapie definiowania odbioru książki badaczka Uniwersytetu Śląskiego wspomina o znaczeniu czynników zewnętrznych („kulturowa, społeczna i przestrzenna sytuacja lektury”⁷) i wewnętrznych względem lektury (aspekty somatyczne i procesy psychiczne), o tyle na etapie definiowania samej recepcji skupia się na materialnych aspektach książki – od zawartości treściowej (włącznie z aparatem krytycznym utworu i jego obudową metatekstową) po edytorskie właściwości książki.

Inaczej omawianą terminologię prezentuje Andrzej Skrendo, który problematyzuje zasadność i jasność pojęć używanych w dyskursie naukowym o recepcji. Historyk i teoretyk literatury zauważa, że badanie recepcji literatury wymaga przyjęcia przez naukowca co najmniej trzech założeń: (1) potrafimy opisać, czym jest recepcja w odróżnieniu od pojęć: lektura, odbiór, czytanie; (2) jesteśmy w stanie zdefiniować, czym jest literatura; (3) mamy pewność, że zajmowanie się recepcją jest badaniem⁸. W odróżnieniu od I. Sochy, która recepcję wymieniała jako jeden z trzech procesów (obok percepcji i internalizacji) składających się na odbiór książki, A. Skrendo sytuuje recepcję ponad pojęciem odbioru, co precyzuje w słowach:

badanie recepcji jest nie tylko badaniem odbioru, lecz także konstruowaniem tego, co odbiór ma wywołać, czyli – powiedzmy najogólniej – dzieła lub tekstu⁹.

---

⁶ I. Socha, K. Korotajowa, M. Jarczykova, dz. cyt., s. 209.

⁷ Tamże.

⁸ A. Skrendo, *Recepcja literatury: przedmiot, zakresy, cele badań...*, s. 87.

⁹ Tamże.

Recepcja według tego badacza wykracza poza moment odbioru, percypowania utworu i staje się zaczątkiem procesów zwanych przez I. Sochę internalizacją. Zdaje się więc, że zasadnicza różnica między tymi koncepcjami teoretycznymi zachodzi w momencie odnalezienia i wskazania pojęcia centralnego – dla I. Sochy jest to odbiór, w ramach którego zachodzą równoczesne, skomplikowane procesy, natomiast dla A. Skrendy to właśnie recepcja jest kategorią nadrzędną, najszerszą, a sam odbiór jest tylko jednym z jej etapów.

Wartościowanie utworu w procesie recepcji jest – podobnie do odbioru – złożonym postępowaniem, które należy analizować poprzez odniesienie do co najmniej dwóch, szeroko pojmowanych uczestników procesu komunikacyjnego: nadawcy i odbiorcy. Sam moment recepcji jest programowany według I. Sochy

już w procesie tworzenia przez autora, tłumacza, grafika, ilustratora – pierwszych interpretatorów tekstu, przez wstępy edytora, tłumacza, przez postowia, słowniczkę wyrazów rzadkich itp.¹⁰,

czyli poprzez zadania pozostające po stronie nadawcy. Rezultatem tych zabiegów jest konkretny produkt, dystrybuowany jako gotowe, ukończone dzieło literackie. Oczywiście, na potrzeby wykonywanych przez siebie ról, powyżsi współtwórcy książki również wchodzą w rolę odbiorcy. Dopiero w wyniku ich wspólnych działań, sugestii, decyzji edytorskich powstaje konkretny utwór. Odbiór książki jest efektem zderzenia działań nadawczych i strategii odbiorczych, o których I. Socha pisze, że są

zależne od czytelnika (horyzont oczekiwań, kompetencje odbiorcze) oraz naddawane przez pośredników lektury (krytyka literackiego, naukowego, bibliotekarza, nauczyciela, instytucję)¹¹.

Interpretację i wartościowanie, których autorstwo przypisujemy sobie, jest tak naprawdę rezultatem napięć między wielorakimi polami sensotwórczymi.

---

¹⁰ I. Socha, K. Korotajowa, M. Jarczykova, dz. cyt., s. 209–210.

¹¹ Tamże, s. 210.

Sama kategoria czytelnika również jest problematyczna, ponieważ – głównie w celu obiektywizacji badań – często przedstawia się odbiorców jako abstrakcyjną grupę, którą można scharakteryzować poprzez ogólne stwierdzenia na temat zachowań czy motywacji czytelniczych. Podejście badawcze, które zakłada mówienie o grupach czytelniczych jako spójnych całościach, wywodzi się ze strukturalistycznych koncepcji „czytelnika modelowego” czy „czytelnika wirtualnego”¹² – nieistniejącego rzeczywiście konstrukt, którego wyobraził sobie autor dzieła i który to dzieło odbiera zgodnie z autorskimi przewidywaniami. Ta abstrakcyjna kategoria jest poddawana krytyce, co podkreśla Aleksandra Jastrzębska, wymieniając indywidualne cechy osobowe każdego człowieka, które wpływają na jego obraz jako czytelnika i wykluczają możliwość włączenia go w obręb wyobrażonej, jednolitej wspólnoty interpretacyjnej. Badaczka konstatuje:

na odbiór literatury wpływ ma nie tylko wiek, płeć, wykształcenie, zawód, lecz również wiele czynników niewymiernych [...]: osobowość czytelnika, jego zainteresowania, poglądy, wiedza, doświadczenia lekturowe i życiowe¹³.

Te subiektywne czynniki warunkujące recepcję są niedostępne dla badaczy i pozostają poza ich możliwościami percepcyjnymi. nierozwiązalny dysonans poznawczy na gruncie badań nad recepcją jest kolejnym wskaźnikiem problematyczności omawianego obszaru humanistyki.

Abstrakcyjna natura konstrukt „czytelnika” czy też „grupy czytelniczej” budzi wiele wątpliwości i zastrzeżeń. Marcin Rychlewski, analizując pojęcie recepcji, zauważa, że:

Kiedy mowa o problematyce recepcji, to siłą rzeczy narzuca się kategoria publiczności [wyróżnienie M.R.] będącej sumą nie tyle abstrakcyjnych „wirtualnych odbiorców” czy „czytelników modelowych”, ile indywidualnych wyborów lekturowych i nabywczych, które

---

¹² Por. A. Jastrzębska, *Kim jest i jak czyta czytelnik? Odbiorca wirtualny versus odbiorca rzeczywisty*, [w:] *Współczesne problemy badań nad recepcją oraz oddziaływaniem utworów literackich*, pod red. L. Jazownika, Zielona Góra 2013, s. 91.

¹³ Tamże, s. 93.

szczególnie dziś decydują o uczestnictwie danej książki w dominującym obiegu popularno-komercyjnym¹⁴.

Badacz podkreśla więc, że abstrakcyjna kategoria czytelniczej publiczności stanowi w istocie zbiór jednostkowych wyborów, takich jak chociażby decyzja o zakupie konkretnej książki. Świadomość czytelnika jako nabywcy (klienta) konkretnej książki (towaru) z puli dostępnych na rynku wydawniczym publikacji-produktów również mogłaby zostać poddana w wątpliwość ze względu na nacisk, jaki wywiera się na niego za pomocą zabiegów marketingowych.

Całość zabiegów marketingowych niewątpliwie wpływa na recepcję czytelniczą. M. Rychlewski nazywa efekt tych działań

pre-recepcją, poprzedzającą lekturę¹⁵: jej mechanizmy, jak wolno przypuszczać, nie wiążą się bezpośrednio z tekstem właściwym (bo nie był on przecież jeszcze przeczytany), ale są zapośredniczone przez opisy handlowe, opinie i recenzje¹⁶.

Pre-recepcją, zgodnie z myślą M. Rychlewskiego, są więc wszelkie wiadomości, przekonania, uprzedzenia, nastawienia względem lektury, które czytelnik posiada jeszcze zanim przystępuje do czytania. Warto zauważyć, że ten zbiór uprzednich wyobrażeń o książce nie jest kształtowany jedynie przez zabiegi handlowe czy recenzje, ale również samo nazwisko autora, informację o nagrodzie literackiej przyznanej danemu utworowi literackiemu, szkolną edukację czy swobodne rozmowy, w których znajomi polecają sobie książki. Pre-recepcja wpływa nie tylko na przebieg samej lektury, ale staje się nieodłącznym składnikiem interpretacji.

Na gruncie teorii literatury i filozofii powstało wiele koncepcji, które dążą do wyjaśnienia, jak przebiega proces tworzenia interpretacji w trakcie czytania¹⁷. Można je zwykle sytuować w obrębie jednej z trzech dominant znaczeniowych (autor – tekst – odbiorca), przy czym

---

¹⁴ M. Rychlewski, *Pasmo estetyczne, teoria recepcji i socjologia czytelnictwa*, „Przestrzenie Teorii” 2010, nr 13, s. 193.

¹⁵ Tamże, s. 197.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Por. A. Burzyńska, M. P. Markowski, *Teorie literatury XX wieku. Podręcznik*, Kraków 2006.

charakterystyczne jest, że historyczna zmiana w wyborze centralnego ogniwa dla interpretacji wiązała się z konkretnymi momentami rozwoju humanistyki. I tak, charakterystyczne dla tzw. krytyki pozytywistycznej było przypisywanie sensu autorowi, zadaniem czytelnika było natomiast możliwie jak najpoprawniej odszyfrować jedyną interpretację, którą stworzył autor, pisząc daną książkę¹⁸. Przełom antypozytywistyczny poskutkowało ustanowieniem tekstu w centrum i stworzeniem szeregu teorii strukturalistycznych¹⁹, według których czytelnik powinien z uwagą rozszyfrować strukturę samego dzieła literackiego i w ten sposób dotrzeć do interpretacji. W centrum poststrukturalistycznych teorii interpretacji²⁰ znajduje się wreszcie odbiorca, który tworzy znaczenie utworu poprzez jego każdorazowe odczytanie; stąd nie może istnieć jedna poprawna interpretacja, a ich szereg może być poddawany bądź nie (co zależy od konkretnych koncepcji teoretycznych) wartościowaniu. Konkretnie teorie literackie poświęcone interpretacji utworu nie przynależą jednak ściśle do zasygnalizowanej już perspektywy bibliologicznej badań nad recepcją, stąd też nie będę szczegółowo ich analizować. Ważną konkluzją, związaną z diachronicznym ujęciem nastawień względem badania literatury, jest sformułowana przez Janusza Lalewicza teza, że dzięki odejściu od strukturalistycznych badań nad językiem, znacząco poszerzyło się pole badawcze. Książka zaczęła być analizowana nie tylko jako złożona, celowa konstrukcja językowa, lecz także jako swoisty komunikat. J. Lalewicz stwierdził, że

badając komunikację literacką, musimy analizować, rzecz jasna, budowę tekstu, ale analizujemy także jego funkcje, wyznaczone przez

---

¹⁸ Zob. model „czytelnika idealnego” skonceptualizowany przez Umberto Eco [Tegoż, *Czytelnik modelowy*, tłum. P. Salwa, „Pamiętnik Literacki” 1987, nr 2 (78), s. 287–305].

¹⁹ Zob. M. Głowiński, A. Okopień-Sławińska, J. Sławiński, *Zarys teorii literatury*, Warszawa 1962; E. Balcerzan, „I ty zostaniesz strukturalistą”, „Teksty” 1973, nr 6 (12), s. 1–8.

²⁰ Zob. R. Barthes, *Mit i znak. Eseje*, wyb. i wstęp J. Błoński, tłum. W. Błońska, Warszawa 1970; J. Culler, *Teoria literatury. Bardzo krótkie wprowadzenie*, tłum. M. Bassaj, Warszawa 2002; J. Culler, *Literatura w teorii*, tłum. M. Maryl, Kraków 2013; R. Rorty, *Obiektywność, relatywizm i prawda*, tłum. J. Margański, Warszawa 1999; S. Fish, *Interpretacja, retoryka, polityka. Eseje wybrane*, red. A. Szahaj, wstęp R. Rorty, przedmowa A. Szahaj, tłum. K. Arbiszewski, A. Derra-Włochowicz, M. Glasenapp-Konkol i in., Kraków 2002; U. Eco, R. Rorty, J. Culler, Ch. Brooke-Rose, *Interpretacja i nadinterpretacja*, pod red. S. Colliniego, tłum. T. Bieroń, Kraków 2008.

relacje między tekstem a innymi czynnikami działającymi w układzie komunikacyjnym, a także przez rodzaj tego układu²¹.

Dla badań nad recepcją wydawniczą nieodzowna staje się również naukowa refleksja nad edytorskim ukształtowaniem książki, które wpływa na jej odbiór. Mariola Jarczykowa wymienia delimitacyjne elementy utworu, które składają się na jego ramę literacko-wydawniczą:

tytuł, motto, aprobata cenzorska, list dedykacyjny, stemmat, przedmowa do czytelnika, wiersz zalecający dzieło, „rozmowa autora z książką”, zamknięcie, adresy do Zoila, wykaz błędów druku opatrzone nieraz komentarzem autora lub drukarza²².

Oczywiście elementów tworzących ramę metatekstową utworu może być jeszcze więcej (choćby tytuły rozdziałów czy spis treści). Każdy z tych elementów wpływa na odbiór utworu literackiego, co wspólnie wykorzystują wydawcy. Część z wymienionych przez M. Jarczykową zabiegów edytorskich co prawda wyszła z użycia (jak charakterystyczne dla literatury barokowej stemmaty upamiętniające osoby, które przyczyniły się do wydania książki, czy polemiki z przyszłym, nieprzychylnie nastawionym do lektury Zoilem), jednak pojawiły się nowe sposoby na kształtowanie recepcji – przykład mogą stanowić rekomendacje, które znajdują się na okładce książki, czy informacje o nagrodach przyznanych danemu autorowi.

Recepcja wydawnicza – próba wyodrębnienia kategorii naukowego opisu

Obszar badań związanych z analizą odbioru dzieła literackiego jest, jak to wynika z zarysowanych problemów recepcyjnych, bardzo rozległy i wewnątrznie zróżnicowany. W bibliologicznych ujęciach problematyki odbioru ujawnia się jednak szczególnie sposób pojmowania tego terminu, który określane jest czasem mianem recepcji wydawniczej. Zdzisława

---

²¹ J. Lalewicz, *Proces i aparat komunikacji literackiej*, „Teksty Drugie” 1978, nr 1, s. 17.

²² I. Socha, K. Korotajowa, M. Jarczykowa, dz. cyt., s. 213.

Brzozowska we wstępie do analizy odbioru twórczości Hansa Christiana Andersena zauważa, że:

Kierunek i charakter procesów czytelniczych, jak również ich społecznych skutków, już z góry wyznaczone są przez produkcję wydawniczą, i to bez względu na to, czy przebiega ona spontanicznie w atmosferze wolnej konkurencji, czy też kształtuje ją świadoma wola udostępniania pewnych określonych treści przy jednoczesnym eliminowaniu innych. Czyta się bowiem tylko to, co jest wydrukowane z przeznaczeniem rozpowszechnienia, co aktualnie dostępne jest na rynku. Sylwetka, cała osobowość czytelnika z jego gustami, potrzebami i zainteresowaniami odzwierciedla się w repertuarze wydawniczym każdej epoki²³.

Badanie czytelniczych reakcji na tekst (zarówno tych sprofesjonalizowanych – czego przykładem jest lektura krytyka literackiego, jak i wrażeń przeciętnego czytelnika), aby w pełni oddawać zasięg i znaczenie recepcji danej książki musi, jak słusznie stwierdza Brzozowska, uznać, że owe książki są produktem warunkującym poniekąd własny odbiór i nierozzerwalnie sprzężonym z samą kategorią odbiorcy. Co więcej, nie tylko same gusta i zainteresowania czytelników konkretnej epoki znajdują odzwierciedlenie w repertuarze wydawniczym danego czasu, lecz także

warunki polityczne i gospodarcze, charakter grup społecznych uczestniczących w procesie powstawania i produkcji książki, wreszcie ogólny klimat kulturalny i umysłowy epoki²⁴.

Inną propozycję definicji recepcji wydawniczej, w swojej książce poświęconej odbiorowi przekładów polskich książek dla dzieci i młodzieży, przedstawia Bogumiła Staniów. Badaczka, prezentując cel kwerendy, formułuje przedmiot badań w następujących słowach:

zbadanie [...] rozmiaru ich [przekładów – I.B.] produkcji, jej [recepcji wydawniczej – I.B.] zasięgu geograficznego, językowego i chronolo-

---

²³ Z. Brzozowska, *Andersen w Polsce. Historia recepcji wydawniczej*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970, s. 6–7.

²⁴ Tamże, s. 7.

gicznego, a także rozeznanie zakresu popularności poszczególnych autorów i utworów²⁵.

Ów zakres mierzalny byłby dzięki danym statycznym (m.in. liczba tłumaczonych dzieł, częstotliwość wznawianych nakładów, czas upływający od ukazania się oryginału do wydania tłumaczenia) oraz informacjom o „stopniu przyswojenia” owych książek (m.in. informacje o nagrodzie, włączeniu utworów do antologii, wykorzystaniu w ramach adaptacji)²⁶. Pewną wskazówką, co do rozumienia kategorii recepcji wydawniczej we wspomnianych książkach, jest sama organizacja materiału w pewne kategorie, tj. kompozycja owych artykułów, monografii. I tak, w pracy Staniów, zarysowane są m.in. następujące rozdziały: „społeczno-kulturalne i polityczne uwarunkowania polskiej książki dla dzieci i młodzieży oraz jej przekładów po II wojnie światowej”, „typy tłumaczonych utworów” (tutaj następuje klasyfikacja rodzajowa i gatunkowa badanej literatury), „geografia wydawnicza przekładów” (języki i kraje, w których ukazywały się przekłady), „chronologia wydawnicza przekładów” (czas ukazywania się przekładów względem tekstów źródłowych, wznowienia)²⁷.

Ujęcie recepcji wydawniczej najczęściej więc pojawia się w pracach naukowych z dziedziny nauki o książce w wymiarze praktycznym²⁸,

---

²⁵ B. Staniów, *„Z uśmiechem przez wszystkie granice”. Recepcja wydawnicza przekładów polskiej książki dla dzieci i młodzieży w latach 1945–1989*, Wrocław 2006, s. 14.

²⁶ Tamże.

²⁷ Podobne zagadnienia, składające się na badanie recepcji wydawniczej, uwidaczniają się w innej książce Staniów – *Książka amerykańska dla dzieci i młodzieży w Polsce w latach 1944–1989. Produkcja i recepcja*. Na „analizę formalną i tematyczną produkcji wydawniczej” składają się następujące podrozdziały: (1) chronologia wydawnicza przekładów, (2) najpopularniejsi autorzy, tytuły, tłumacze, (3) tematyka przekładów, (4) geografia wydawnicza, (5) serie wydawnicze, (6) kształt edytorski przekładów, (7) tytuły nagrodzone i bestsellery. Zob. też: *Książka amerykańska...*, Wrocław 2000, s. 5.

²⁸ Pojęcie *recepcji wydawniczej* wprowadzane jest w wielu omówieniach i artykułach naukowych jako kategoria oczywista, niewymagająca doprecyzowania czy zdefiniowania. Jest traktowana jako pojęcie z poziomu *commonsense*, a więc niewymagające wyjaśnień. Zob. np. A. Gwadera, *Polska recepcja wydawnicza i czytelnicza powieści Frances Hodgson Burnett. Komunikat o stanie badań*, „Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media” 2016, nr 4 (23), s. 113–122; J. Jakubowski, *Recepcja wydawnicza dzieł Karola Darwina w Polsce w XIX wieku*, „Roczniki Biblioteczne” 2009, nr 53, s. 249–268; J. Mikulski, *Howard Phillips Lovecraft: autor, dzieło i jego recepcja wydawnicza w Polsce. Zarys problematyki*, „Studia o Książce i Informatyce” [online] 2013, nr 32, s. 31–43, [dostęp 22 lipca 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://wuwr.pl/bibl/article/view/1707/1658>.

tj. w monografiach lub artykułach poświęconych recepcji konkretnego pisarza bądź pewnego rodzaju literatury, a informacje na temat rozumienia specyfiki tego terminu są omówione pokrótce. Stąd eksplikacji owego pojęcia dostarcza często sama kompozycja prac. Potrzeba sformułowania pewnej bazy terminologicznej i metodologicznej – opierającej się na analitycznej pracy bibliologów i dotychczasowych rozpoznaniach w związku z zagadnieniami odbioru literatury, pozwoli umocować te zagadnienia w teoretycznym zapleczu dyscypliny nauki o książce. Termin *recepcja wydawnicza* nie pojawia się na gruncie nauk bibliologicznych jako ustabilizowane, samodzielne pojęcie, dlatego też – po uwzględnieniu ogólniejszych stwierdzeń na temat charakteru odbioru książki i jej wartościowania oraz konkretnych ujęć teoretyczno- i socjologiczno-literackich – zamierzam zaproponować definicję recepcji wydawniczej i ukazać ją jako obszar badań bibliologicznych.

Recepcja wydawnicza to węższe, specjalistyczne ujęcie zagadnień związanych z odbiorem książki i problemami wartościowania, oddziaływania dzieła oraz jego interpretacji, stanowiące wyimek badań recepcyjnych *sensu largo*. Celem badania recepcji wydawniczej jest analiza odbioru książki na konkretnym rynku wydawniczym i w precyzyjnie wskazanym okresie. Na historyczną analizę zjawiska składają się określone działania badawcze: (1) porównanie danych statystycznych na temat rynku wydawniczego z pozycją danego autora lub konkretnego dzieła literackiego na tym rynku; (2) szczegółowa analiza decyzji wydawniczych podjętych przy danej publikacji; (3) przegląd i ocena działań wydawniczych, kształtujących recepcję danego autora/książki z ukazaniem sposobu ich oddziaływania; (4) czynniki kulturowe, społeczne, polityczne i ekonomiczne, które wpływają na recepcję wydawniczą autora/książki; (5) prognozowanie możliwych kierunków rozwoju recepcji wydawniczej danego autora/książki na podstawie obserwacji rynku wydawniczego. W kolejnych paragrafach niniejszego artykułu szczegółowo wyjaśniam każde z wymienionych działań w zakresie pola badawczego recepcji wydawniczej.

Na pierwszą wskazaną wśród metodologii procedurę składają się komparatystyczne ujęcia danych statystycznych na temat badanego rynku wydawniczego, które przekładają się na szczegółową analizę liczby wydanych dzieł pisarza. Pozwala to wskazać, które utwory są wydawane najczęściej oraz – na podstawie bardziej szczegółowych danych typizujących

wydawaną literaturę ze względu na czynnik genologiczny, tematyczny itd. – czy decyduje o tym tematyka, gatunek, projektowany odbiorca. Wnioski z analizy danych ilościowych mogą ukazać, czy wzrasta liczba publikacji danego autora, czy maleje oraz jak można to porównać z ogólną sytuacją rynkową tego rodzaju publikacji (gatunku, rodzaju, tematu, literatury tłumaczonej i rodzimej). Są to więc dane ilościowe różnego rodzaju: informacje o wielkości nakładu oraz o wznowieniach wydań i ich oddaleniu w czasie. Dane te interpretowane są natomiast w sprzężeniu z kategoriami jakościowymi opisu książki – z uwagami na temat gatunku, tematu, docelowej grupy odbiorczej itd. Dopiero ich zestawienie i wnioskowanie daje naukowo wartościowe rezultaty w zakresie badań nad recepcją wydawniczą. Wagę ilościowego aspektu wyprodukowanych książek w badaniach nad odbiorem podkreślają także Brzozowska (postuluje uwzględnienie trojakiemu rodzaju danych liczbowych: (1) ilości nakładów danego dzieła, (2) wysokości każdego z nakładów oraz (3) częstotliwość wznowień²⁹) oraz Małgorzata Gołębiowska – badaczka wymienia następujące źródła danych:

bibliografie różnego typu, katalogi i prospekty wydawnicze i księgarskie, katalogi i kartoteki biblioteczne, karty książek i czytelników, rewersy, księgi inwentarzowe, dowody wpływów i ubytków, sprawozdania biblioteczne, dezyderaty czytelników, zeszyty czyteln³⁰.

Drugi postulowany obszar badań związany jest z analizą sposobu wydania książki i wynika z przekonania, że medium nie jest przezroczyście i wpływa na odbiór literatury³¹. Decyzje autorów i wydawców (jako nadawców treści) są równoznaczne z komunikowaniem postulowanego

---

²⁹ Zob. Z. Brzozowska, dz. cyt., s. 7.

³⁰ M. Gołębiowska, *Bibliografia narodowa jako źródłowy przyczynek do badań nad recepcją książki literackiej*, „Acta UniversitatisLodziensis. Folia Librorum” [online] 1999, nr 9, s. 119, [dostęp 22 lipca 2020]. Dostępny w World Wide Web: http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Acta_Universitatis_Lodziensis_Folia_Librorum/Acta_Universitatis_Lodziensis_Folia_Librorum-r1999-t9/Acta_Universitatis_Lodziensis_Folia_Librorum-r1999-t9-s119-127/Acta_Universitatis_Lodziensis_Folia_Librorum-r1999-t9-s119-127.pdf.

³¹ Na odbiór wpływają nie tylko decyzje podejmowane w odniesieniu do drukowanych książek, ale także forma książki elektronicznej (e-book), utworów przeznaczonych do słuchania (audiobook) czy powieści hipertekstowych, wykorzystujących możliwości medium Internetu.

sposobu odbioru książki – od zastosowanych ilustracji, materiałów poligraficznych, krojów pisma zależy projekcja odbioru i modelowego czytelnika. Badanie wydania książki i jego wpływu na recepcję wydawniczą sprowadza się przede wszystkim do analizy aspektów edytorskich, estetycznych oraz translatorskich, chociaż w stosunku do konkretnych pozycji pomocne może się okazać rozważenie innych jeszcze aspektów wydania. Przedmiotem analizy mogą stać się więc kolejne porządki organizacji książki – tak jak je określa i charakteryzuje Radosław Cybulski³² – treściowej, typograficzno-plastycznej, materialno-konstrukcyjnej, dostępności do informacji, samoprezentacji, więzi danej książki z innymi książkami, identyfikacji wydania, zabezpieczenia praw autorskich oraz uprzystępnienia tekstu. Prezentacja sposobu realizacji konkretnych porządków organizacji w danej publikacji powinna mieć charakter funkcjonalny, dążyć do uzasadnienia zauważonych cech wydania w perspektywie komunikacji literackiej i odpowiedzi na pytanie o projektowanego odbiorcę, o oddziaływanie elementów edytorskiego ukształtowania książki na czytelnika.

Kolejnym elementem metodologii badania recepcji wydawniczej jest analiza działań wydawców formujących sposób odbioru pisarza na danym rynku wydawniczym, co można ukazać poprzez analizę wybranych działań marketingowych oraz argumentów, jakimi posługują się wydawcy, aby powiększyć grono odbiorców zainteresowanych książką/autorem. Rodzajami reklamy mogą się stać informacje o: przyznaniu autorowi nagrody literackiej, elementach jego biografii, liczbie tłumaczeń na języki obce, liczbie wznowień danego wydania, liczbie sprzedanych egzemplarzy oraz ekranizacji bądź serializacji książki. Informacje o charakterze marketingowym przekazywane są za pomocą różnego rodzaju kanałów – stron internetowych prowadzonych przez wydawnictwa, na profilach utworzonych w mediach społecznościowych, w prasie (w formie wykupionych miejsc na reklamę, zamówionych recenzji bądź też rekomendacji), w ramach organizowanych przez wydawcę wydarzeń popularyzujących daną publikację (spotkań promocyjnych wokół nowości bądź zapowiedzi wydawniczych), czy też na samych książkach – w ramach *blurbów*, umieszczanych na czwartej stronie okładki fragmentów recenzji i innego rodzaju informacjach promocyjnych (naklejkach z wiadomością o nagrodzie przyznanej

---

³² R. Cybulski, *Książka współczesna. Wydawcy – Rynek – Odbiorcy*, Warszawa 1986, s. 54 i n.

autorowi bądź danej publikacji, reklamującej serię zakładce załączonej do książki, reklamie pozostałych tytułów w danym wydawnictwie umieszczonej zwykle po tekście głównym). Przemysław Narbutowicz wymienia różne sposoby promowania książek: reklamy, recenzje, spoty telewizyjne, ekspozycję w miejscu sprzedaży, targi książki i spotkania z autorami³³. Szczególną rolę przyznaje jednak tekstom umieszczonym na okładce książki, które są nieodłącznym elementem jej promowania:

jeśli ktoś sięga po tytuł, o którym nigdy wcześniej nie słyszał, notatka od wydawcy jest pierwszym i często ostatnim komunikatem, który może skłonić do kupna³⁴.

P. Narbutowicz podkreśla również, że – ze wszystkich sposobów promocji książki – tekstom na okładce przypisujemy podświadomie większą wartość i uznajemy je za wiarygodniejsze od medialnych przekazów³⁵; nie odbywa się też w umyśle obcującego z książką bezpośrednio asocjacja przekazu umieszczonego na okładce z celem marketingowym. Teksty te nazywa P. Narbutowicz *blurbami*³⁶, czyli nazwą pochodzącą z języka angielskiego i uznaje, że termin ten – który nie ma odpowiednika w postaci jednego słowa w języku polskim – stanowi precyzyjne i nośne określenie. Pojęcie to odnosi do tekstów umieszczanych na okładkach, które streszczają książkę (pełnią więc funkcję informacyjną) i równocześnie ją reklamują (funkcja promocyjna).

Jak dowodzi P. Narbutowicz, popularne formy, jakie przyjmuje reklama, są w istocie zupełnie zbieżne z formami *blurbu*. Wśród form reklamy wskazywanych przez analityków komunikacji marketingowej wyróżnia:

Opowiadanie; postawienie problemu i rozwiązanie go; przedstawienie argumentów logicznych; demonstracja produktu; przedstawienie świadectwa jakości; wykorzystanie analogii; prezentacja rekomen-

---

³³ Por. P. Narbutowicz, *Sprzedać książkę po okładce. Techniki perswazji na okładkach książek literackich wydawanych w Polsce*, Warszawa 2012, s. 15–17.

³⁴ Tamże, s. 21.

³⁵ Tamże.

³⁶ Tamże, s. 43.

dacji, akceptacji uznanej instytucji; powołanie się na opinię osoby znanej i cenionej; wykorzystanie humoru, fantazji; zastosowanie „scen z życia”; wykorzystanie stanu niepewności; zastosowanie efektów specjalnych³⁷.

Wymienione przez badacza formy reklamy pokrywają się ze środkami kształtowania *blurbów*. P. Narbutowicz wymienia także elementy, które składają się zwyczajowo na zawartość treściową czwartej strony okładki³⁸. Są to następujące składniki: opis fabuły, notka o autorze, patroni, recenzja, nagrody i nominacje uzyskane przez autora lub tę konkretną publikację, okrzyknięcie książki bestsellerem, a także informacja o innych publikacjach wydawcy. Oczywiście w konkretnych przypadkach informacji może być znaczenie więcej (np. zacytowany fragment powieści, tekst od tłumacza lub redaktora), a część z nich się nie pojawi (np. patronat medialny czy też informacja o bestsellerze).

Następna część badań nad recepcją wydawniczą powinna być poszerzona o czynniki zewnątrzliterackie, czyli szereg uwarunkowań politycznych, ekonomicznych, społecznych i kulturowych, które warunkują sposób odbioru danej książki na badanym rynku wydawniczym. Te czynniki są nieodłącznymi elementami, w których zakorzeniona jest działalność wydawnicza, a ich znaczenie wzrasta, kiedy analizie podajemy obecność literatury zagranicznej na rodzimym rynku, ponieważ uwzględniona powinna zostać podwójność szerokiego tła badawczego, np. polityka kraju, z którego się przekłada i kraju, do którego literaturę się wprowadza oraz ich wzajemne relacje. Oczywiście czynniki te powinny podlegać analizie wtedy, kiedy ich wpływ daje się zaobserwować w kształcie recepcji wydawniczej. Szczególnymi sytuacjami, w których polityczne uwarunkowania mogą stać się znaczące są: działania wojenne, cenzura, otwartość/zamkniętość na inność, wspólna historia. Uwarunkowania kulturowe natomiast wpływają na recepcję zwłaszcza wtedy, gdy istnieje silna różnica projektów tożsamościowych dwóch narodów i reprezentacji kulturowej, tradycji i wartości w niej pielęgnowanych. Na badanie zewnątrzliterackich kontekstów recepcji wydawniczej wpływają także

---

³⁷ Tamże, s. 25.

³⁸ Por. tamże, s. 47–54.

ekranizacje książki oraz inne popkulturowe przetworzenia, odległość/ /bliskość kulturowa (a czasem nawet geograficzna) danego autora.

Ostatnią procedurą jest prognoza rozwoju recepcji wydawniczej na bazie zebranego materiału historycznego i rozpoznań badawczych, dotyczących badanego rynku wydawniczego. Badacz może szacować wzmoczenie lub osłabienie recepcji oraz wskazywać możliwe kierunki jej rozwoju (sposób wydania książek, ich gatunek, tematyka, wybór strategii marketingowych). Zarys prognozy dalszej pozycji książki na rynku wydawniczym prezentuje w zakończeniu artykułu, poświęconego odbiorowi dzieł Howarda Philipsa Lovecrafta, Jakub Mikulski:

Interesujące jest, że mimo wyraźnej obecności twórczości H. P. Lovecrafta na polskim rynku nie można mówić o jego szerokiej recepcji czytelniczej. Wśród twórców literatury grozy bardziej rozpoznawalni są King, Masterton czy Rice. Pojawianie się na rynku kolejnych wznowień utworów Lovecrafta, a także publikowanie opracowań poświęconych jego życiu i twórczości, może w przyszłości zmienić tę sytuację³⁹.

Prognoza zamyka zestaw zaproponowanych działań analitycznych, a równocześnie stanowi wyraźne przełamanie historycznego wymiaru badań recepcyjnych w prezentowanym paradygmacie badawczym.

Podsumowanie

Podstawowym celem niniejszego artykułu było zarysowanie narzędzi badawczych i ustrukturyzowanie metodologii w bibliologicznym ujęciu zjawiska recepcji wydawniczej. Stąd podejmuję próbę definicji recepcji wydawniczej, którą opisuję jako specjalistyczne ujęcie zagadnień odbioru, wartościowania i interpretacji książki w perspektywie jej obecności na badanym rynku wydawniczym. Proponuję też konkretne działania badawcze, które składają się na analizę recepcji wydawniczej: wieloaspektową analizę zestawień statystycznych na temat badanego rynku wydawniczego w kontekście liczby publikacji danego autora; analizę wydania

---

³⁹ J. Mikulski, dz. cyt., s. 42.

dzieła na wielu płaszczyznach: edytorskiej, translatorskiej, estetycznej, krytycznej; obserwację działań wydawców, które kształtują recepcję pisarza; uwzględnienie czynników kulturowych, ekonomicznych i społecznych oraz prognozę kierunków rozwojowych recepcji wydawniczej autora na podstawie zgromadzonych danych i ustaleń badawczych. Badania nad recepcją wydawniczą nie muszą obejmować każdego z wymienionych obszarów, jednak każdy z nich jest wynikiem szczególnego namysłu nad specyficznym ujęciem książki – jako efektu pracy wydawniczej. Metody badawcze i terminologia służąca do opisu recepcji wydawniczej są więc ugruntowane w ustaleniach nauk bibliologicznych, chociaż zasadne wydaje się też uwzględnianie refleksji teoretycznych literaturoznawstwa, filozofii, a w definicyjnych aspektach perspektywy komunikacji literackiej. Niniejsza propozycja definicji obszaru badawczego nie stanowi wyczerpującego opisu zjawiska, w intencji autorki może stanowić przyczynek do pogłębionej refleksji na temat tego rozległego i frapującego zagadnienia w polu nauk bibliologicznych.

Bibliografia

Publikacje drukowane

- Balcerzan Edward, „*I ty zostaniesz strukturalistą*”, „Teksty” 1973, nr 6 (12), s. 1–8.
- Barthes Roland, *Mit i znak. Eseje*, wyb. i wstęp J. Błoński, tłum. W. Błońska, Warszawa 1970.
- Brozowska Zdzisława, *Andersen w Polsce. Historia recepcji wydawniczej*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970.
- Burzyńska Anna, Markowski Michał Paweł, *Teorie literatury XX wieku. Podręcznik*, Kraków 2006.
- Buer Joahim, *Empatia. Co potrafią lustrzane neurony*, Warszawa 2008.
- Cybulski Radosław, *Książka współczesna. Wydawcy – Rynek – Odbiorcy*, Warszawa 1986.
- Eco Umberto, Rorty Richard, Culler Jonathan, Brooke-Rose Christine, *Interpretacja i nadinterpretacja*, red. S. Collini, tłum. T. Bieroń, Kraków 2008.
- Eco Umberto, *Czytelnik modelowy*, tłum. P. Salwa, „Pamiętnik Literacki” 1987, nr 2 (78), s. 287–305.
- Culler Jonathan, *Literatura w teorii*, tłum. M. Maryl, Kraków 2013.

- Culler Jonathan, *Teoria literatury. Bardzo krótkie wprowadzenie*, tłum. M. Bassaj, Warszawa 2002.
- Dunin Janusz, *Pismo zmienia świat. Czytanie, lektura, czytelnictwo*, Warszawa–Łódź 1998.
- Fish Stanley, *Interpretacja, retoryka, polityka. Eseje wybrane*, red. A. Szahaj, wstęp R. Rorty, przedmowa A. Szahaj, tłum. K. Arbiszewski, A. Derra-Włochowicz, M. Glasenapp-Konkol i in., Kraków 2002.
- Głowiński Michał, Okopień-Sławińska Aleksandra, Sławiński Janusz, *Zarys teorii literatury*, Warszawa 1962.
- Grzywniak Celestyna, *Podstawy neurobiologii w uczeniu się u dzieci młodszych*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” 2011, nr 64, s. 95–107.
- Gwadera Anna, *Polska recepcja wydawnicza i czytelnicza powieści Frances Hodgson Burnett. Komunikat o stanie badań*, „Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media” 2016, nr 4 (23), s. 113–122.
- Jakubowski Jakub, *Recepcja wydawnicza dzieł Karola Darwina w Polsce w XIX wieku*, „Roczniki Biblioteczne” 2009, nr 53, s. 249–268.
- Jastrzębska Aleksandra, *Kim jest i jak czyta czytelnik? Odbiorca wirtualny versus odbiorca rzeczywisty*, [w:] *Współczesne problemy badań nad recepcją oraz oddziaływaniem utworów literackich*, red. Leszek Jazownik, Zielona Góra 2013, s. 91–102.
- Lalewicz Janusz, *Proces i aparat komunikacji literackiej*, „Teksty Drugie” 1978, nr 1, s. 17–36.
- Narbutowicz Przemysław, *Sprzedać książkę po okładce. Techniki perswazji na okładkach książek literackich wydawanych w Polsce*, Warszawa 2012.
- Rorty Richard, *Obiektywność, relatywizm i prawda*, tłum. J. Margański, Warszawa 1999.
- Rychlewski Marcin, *Pasmo estetyczne, teoria recepcji i socjologia czytelnictwa*, „Przestrzenie Teorii” 2010, nr 13, s. 191–205.
- Skrendo Andrzej, *Recepcja literatury: przedmiot, zakresy, cele badań. Komentarz do tytułu i postscriptum*, „Teksty Drugie” 2001, nr 5, s. 87–93.
- Socha Irena, Korotajowa Krystyna, Jarczykowa Mariola, *Książka. Odbiór i wartościowanie*, [w:] *Encyklopedia książki*, t. 2, red. Anna Żbikowska-Migoń, Marta Skalska-Zlat, Wrocław 2017, s. 209–216.
- Spitzer Manfred, *Jak uczy się mózg*, tłum. M. Guzowska-Dąbrowska, Warszawa 2011.
- Staniów Bogumiła, *Książka amerykańska dla dzieci i młodzieży w Polsce w latach 1944–1989. Produkcja i recepcja*, Wrocław 2000.

Staniów Bogumiła, *„Z uśmiechem przez wszystkie granice”. Recepcja wydawnicza przekładów polskiej książki dla dzieci i młodzieży w latach 1945–1989*, Wrocław 2006.

Publikacje elektroniczne

Gołębiowska Małgorzata, *Bibliografia narodowa jako źródłowy przyczynek do badań nad recepcją książki literackiej*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Librorum” [online] 1999, nr 9, s. 119–127 [dostęp 22 lipca 2020]. Dostępny w World Wide Web: http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Acta_Universitatis_Lodzianensis_Folia_Librorum/Acta_Universitatis_Lodzianensis_Folia_Librorum-r1999-t9-s119-127/Acta_Universitatis_Lodzianensis_Folia_Librorum-r1999-t9-s119-127.pdf.

Mikulski Jakub, *Howard Phillips Lovecraft: autor, dzieło i jego recepcja wydawnicza w Polsce. Zarys problematyki*, „Studia o Książce i Informacji” [online] 2013, nr 32, s. 31–43, [dostęp 22 lipca 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://wuwr.pl/bibl/article/view/1707/1658>.

Wawrzyniak-Turek Katarzyna, *Mózg się zmienia podczas... czytania*, [online] [dostęp 25 marca 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://biotechnologia.pl/biotechnologia/artykuly/mozg-sie-zmienia-podczas-czytania,13984>.

Publishing reception. Contribution to research

ABSTRACT: The article is an attempt to merge area of studies on reception from the perspective of book study. In the first part of the analysis of reception as a phenomenon, selected aspects of bibliological, philosophical, sociological and literary studies theories on reception and evaluation of a book have been presented. On this basis, the definition of publishing reception has been formulated. Reception is described as specialist and narrow frame for notions of perception, evaluation and interpretation of a book from the perspective of book's presence on a particular publishing market. The methodology of research on publishing reception is also presented in the article, consisting of such practises as: multifaceted analysis of statistic data about examined publishing market in the context of the author's position on that market; reflection on the form of the

book (editorial, aspects of translation, esthetical); observation of publishers' actions aimed at forming a reception of an author and his or her work; taking into consideration cultural, economical, political and social factors which form the reception of the book and, finally, predictions made about possible development of publishing reception based on the findings and collected data.

KEYWORDS: publishing reception, reception, bibliology, publishing market.

